

TÜRK TOPLUM YAŞANTISINDA FAİR PLAY

Yrd. Doç. Dr. Mikail TEL

Fırat Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Elazığ, TÜRKİYE
mtel@firat.edu.tr, mikailtel@gmail.com.tr

Özet

Fair play kavramını son 30 yıldır ülkemizde duyulmaya başlandığını söyleyebiliriz. Fair play spor kavramı içerisinde değerlendirilen bir kavram olmakla birlikte hayatın tüm alanlarında karşılıklı haklara saygıyı, adil ve dürüst olmayı simgeleyen ve uygulanması gereken temel ahlaki değerler olarak ifade edebiliriz.

Fair play olgusu anlatımı ve öğretimi aile içerisinde başlayıp okullarda ve sonrasında toplumda kendisini göstermesi gereken bir yaşam disiplini olarak düşünülmelidir. Fair play sadece sportif ilişkileri düzenleyen bir kavram değil, bir kültür olayı olarak ele alınmalıdır. Bir yaşam biçimidir. Fair play tüm spor dallarının üzerinde olan bir düşünce, davranış tarzıdır. Türk toplumunun için işlemiş olgun insan “insanı kamil” dedikleri duygu ve davranışlardır.

Bu araştırmanın amacı da Türk toplumunun fair play'a bakış açıları, kültürümüzde fair play'e örnek teşkil edecek ve yaşanmış fair play olaylarını araştırmaktır. Çalışmada fair play kavramı, fair play kavramı ve Türk toplumundaki kültürel değerler, fair play'a örnek gösterilecek olaylar incelenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırma teorik bir çalışmadır. Araştırmada kaynak taraması kullanılmıştır. Konu çerçevesinde yazılmış olan eserler, makaleler ve araştırmalar incelenerek fair play olarak kabul edilebilecek olaylar yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fair Play, Türk Toplum Yapısı ve Fair Play, Fair Play Kavramı

FAIR PLAY IN TURKISH SOCIAL LIFE

Abstract

We can say that we start hearing term of fair play since last 30 years in our country. While it is a sportive term it also represents respectfulness toward all mutual rights, symbol of being just and honest also we can determine it as basic moral values which needs to be practise.

Expression and teaching of Fair play fact starts with family and it needs to be thought as a life discipline which should appear in society. Term of Fair play isn't only an organizing term for sportive interrelations it also needs to be taken as a cultural fact. It is a way of life. Term of Fair play is a way of thinking and acting so it is above all of sport branches. It is behaviors and emotions which are accepted as conditions of being a perfect human being by Turkish society.

Purpose of this study is to investigate perspective of Turkish society toward Fair play and find lived / real fair play events to set as sample. Term of Fair play, cultural values among Turkish society and real Fair play events had been studied carefully within the theoretical scope.

This research is a theoretical study. Screening the resources used as method for this study. Tried to investigate works, articles and researches had been done about this field and interpret the facts which can be accepted as sample for Fair play.

Key Words: Fair Play, Turkish Society and Fair Play, Term of Fair Play

1. Giriş

Günümüzde spor bir yaşam biçimi ve eğitim aracıdır. Sporun, toplumda yaşayan bireyler tarafından farklı düzeylerde uygulanmakta olduğu görülmektedir. Bireyleri spora yönelten etmenler arasında başarılı sporcular ve kazançları, sporcuların popüler olması ve tüm dünya da tanınması, büyük takımlar, medya, bilhassa gençleri sporun içine çekmektedirler.

Sporun popüleritesinin artışı ile beraber kazanma arzusu ön plana çıkmıştır. Ne olursa olsun kazanma isteği sporcuları ve sporla ilgilenenleri bazı yanlış tutum ve davranışlara itmektedir. Bu da sporun gerçek felsefesinin dışına çıkması anlamına gelmektedir. Yani, spordan ticari ve siyasi beklentilerin artması, ahlaki beklentileri ikinci plana itmiştir. Amatör ruhun, profesyonellik karşısında gerilemesine neden olmuştur (Sezen ve Yıldırım, 2007).

Spordan beklenen verimi elde edebilmek, geçmişten günümüze kadar gelen spor ahlakı, felsefi ilkeleri ve kurallarına bağlı kalmakla mümkündür (Şahin, 1998- Erdem, 2002). Bunu da ancak küçük yaşlardan itibaren çocuklarımıza spor ve olimpizm ilkelerini aşılamakla sağlarız (Erdemli, 2002).

Spor, barış, hoşgörü, eşitlik, disiplin, erdem, haz, hak, hukuk, mutluluk, sevgi ve saygı gibi insan onuruna yakışır kavramları bünyesinde taşıdığı gibi; hüznün, keder, stres gibi yine insani özellik taşıyan kavramları da içeren bir etkinlik olarak, insanın bütün varlığını etkileyen bir kavram olma niteliğini devam ettirmektedir (Pehlivan, 2004).

21. yüzyıla girerken dünya sporunda iki kelime ön sırayı almıştır (Arıpınar ve Donuk, 2011- Erdem, 2002). İngilizce bir deyim olan fair-play'in; sporda centilmenlik anlamına geldiği, dünyanın bütün halkları tarafından bilinmektedir. İngilizce'de Fair, güzel, zarif, hoş, saf, lekesiz, şerefli, dürüst, doğru, adil anlamına gelmektedir (Oxford, 1985- Pehlivan, 2004). Fair play, sevgi, dostluk ve kardeşlik anlayışıdır (Donuk- Şenduran, 2006).

Bu kavram spora uyarlandığında; hakça, dürüstçe bir oyun, kurallara bağlılık, rakibe saygı, haksız avantajdan kaçınma ve rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya kalkışmama; rakibi yenmekten değil, rakiple beraber olmaktan zevk almayı, takımınızın attığı gol kadar, takımınıza atılan gölün de güzelliğini takdir etmeyi ilke olarak benimsemek anlamını ifade etmektedir.

Fair-Play kavramı insan onuruna gösterilen saygının ifadesi olarak ortaya çıkmış, sporun her aşamasında ve her türünde hakça ve dürüstçe oyun oynamanın ereksel bir ahlaki ilkesi olarak kendini kabul ettirmiştir (Pehlivan, 2004).

Fair-play kavramı sadece hakem-sporcu ya da iki sporcuyla ilgilendiren yeni bir iletişim biçimi değildir. Fair play, spor alanlarında seyirciden masöre, sporcudan antrenöre, yöneticiden hakeme kadar kısacası spora katılan herkesi doğrudan ilgilendiren yeni bir anlayıştır. "Takımınızı destekleyebilirsiniz ama karşı takıma hakaret etmek hakkınız yoktur" ilkesi kabul edilir.

Erdem "Olimpizm'in sloganı " citius, altius, fortius" , "daha hızlı, daha yüksek, daha güçlü olmak için mücadele olarak belirlemiştir. Tabii ki bu sloganı korumalıyız. Fakat sporun daha temiz, daha insani ve daha bütünsel olması gerektiğini vurgulayan başka bir slogan düşünmeliyiz, sporda erdemi centilmenliği ön plana çıkaran yeni sloganlar üretmeliyiz" ifadelerini kullanmaktadır (Erdem, 2002).

Spor ve Fair Play

Sporda fair play, kural bilinciyle sınırlı kalmayıp, sporun sosyal, kültürel ve ahlaki normlarını da tanımlayan bir kavramdır. Kelimenin kullanımı kurallara bağlılık, yönetime ve kararlarına saygı, yarışanlara saygı olarak vurgulanmaktadır. Ayrıca fair play; oyunda ilkeli olmak, başarıda ve yenilgide ölçülü davranışlar göstermekle ilişkili olarak kullanılmaktadır.

Fair-Play genel olarak üç anlam üzerinden şekillenmiştir. İlk olarak “iyi oyun” anlamına gelecek biçimde kullanılmıştır. Sonra “iyi oyunu ortaya koyacak ruh hali ve sporcuya yakışan davranış kalıbı” olarak değerlendirilmiştir. Daha sonraları “iyi oyunun ortaya çıkması için oyuna katılan unsurların yerine getirmek zorunda oldukları davranış ve tutumlarının tümü” olarak değerlendirilmiştir. Fair play sporun içinden çıkmış bir yaşam tarzıdır. Sakatlanan bir oyuncunun tedavisi için topun dışarı atılması en basit fair play örneğidir (Donuk- Şenduran, 2006).

2.Araştırmanın Amacı ve Metodu

Bu çalışmayla fair play kavramı, fair play kavramı ve Türk toplumundaki kültürel değerler, fair playa örnek gösterilecek olaylar ve Türk sporundaki bazı fair play olayları teorik bir kapsam içerisinde incelenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırma teorik bir çalışmadır. Araştırmada kaynak taraması kullanılmıştır. Konu çerçevesinde yazılmış olan eserler, makaleler ve araştırmalar incelenerek fair play olarak kabul edilebilecek olgular yorumlanmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde Türkiye’de fair play davranışları üzerinde kavramsal bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır. Türk toplumunda fair play kelimesi ile özdeşleşebilecek halk arasında sıklıkla kullanılan hoşgörü kelimesini incelemek gerekmektedir.

Günlük Yaşantıda ki Gelenek ve Göreneklere Örnek Olaylar

Türk Toplumunda Hoşgörü

Hoşgörü, müsamaha, tahammül, katlanma, görmezden gelme veya göz yumma, başkalarını eylem ve yargılarında serbest bırakma, kendi görüşümüze ve çoğunluğun görüş biçimine aykırı düşen görüşlere sabırla katlanma demektir. İzin verme, aldırma, iyi karşılama anlamlarına da gelir.

Hoşgörü, sağlıklı insan davranışıdır. Hoşgörü sağlıklı insan hayatının, özüdür. Beşeri münasebetlerin temelidir (<http://www.forumlordu.com/>). Sosyal ilişkilerde bir tarafın, bazen farkında olmadan, kasıtlı olmayarak, bazen de kasıtlı diğer tarafa maddi/manevi zarar verebilecek bir sahne yaratması durumunda, diğer tarafın bunu görmezden gelerek veya cevabından vazgeçerek ödün vermek tahammülünü gösterebilmesidir. Hoşgörünün eksik olduğu yerde çatışmalar, kavgalar, huzursuzluklar yaşanmaktadır (Arıpınar ve Doruk,2011). Hoşgörü bir anlayıştır, anlayışlı olmanın adıdır, sevginin yoludur, anlayışın kendisidir, insanın özüdür.

Olumsuz birçok davranışın sebebi, yeterince hoşgörülü olamamakta yatmaktadır. Evde, trafikte, sokakta, okulda, işyerinde, kısaca insanın olduğu her yerde eğer hoşgörü yoksa orada bencillik, anlaşmazlık, güvensizlik, tartışma, kavga olumsuzluk adına her şeyi görebilmek mümkündür.

Türk toplum yapısında sürekli görülen hoşgörülü davranışlar yaşanmaktadır. İnsanlara gülümsemek, selam vermek, ayıplarını aramamak, trafikte öncelik vermek ve anlayışlı davranmak, yardıma ihtiyaç duyan insanlara yardımcı olmak, okulda sınıfta sırada insanlara yardımcı olmak, insanları dinlemek, otobüste yaşlı ve hamile bayanlara hatta bayanlara yer vermek, engelli insanlara yardımcı olmak, hastalara ve yaşlı insanlara bakmak, misafire ve yabancı insanlara ikramda bulunmak gibi davranışları hoşgörü olarak ele alabiliriz.

Hoşgörü ustası Hz.Mevlana gibi Yunus Emre, Bektaş Veli, Karaca Sultanda insanları hoşgörüye davet etmişler ve yaşadıkları dönemde Anadolu'yu bir hoşgörü cennetine çevirmişlerdir (<http://www.forumlordu.com/>).

Toplumsal bunalımların özünde yani kavga ve dövüş ortamının doğuş sebebi sevgi ve saygı eksikliğidir. Bunun en doğru tedavi yolu ise sevgiyi aramak, yaşamak, uygulamaktır. Diyen Hz. Mevlana'nın 800.doğum yılında 2007 yılı UNESCO tarafından "Dünya Mevlana ve Hoşgörü yılı" ilan edilmiştir. Bir gönül insanı olan Yunus Emre hoşgörüyle yıllar önce dile getirmiş ve uygulamıştır. "Yaratılanı sev yaratandan ötürü" diyerek bütün insanlığın bütün yaratılmış olan her şeyi sevmemiz gerektiğini söylemiştir (Arıpınar ve Doruk, 2011).

Hoşgörü ve Fair Play İlişkisi

Sporda Hoşgörü ve Fair Play kavramları artan şiddet olayları, kavgalar ve etik dışı davranışlar sonucunda birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavram sporda ortaya çıkan tüm olumsuzlukları yok etmekte kullanılan bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor yapan kişiler daha güler yüzlü, demokrat ve sağlıklı olur. Spor yapanların sayısı arttıkça, toplumun daha sağlıklı bir yapıya kavuşacaktır (www.haberler.com/).

Hoşgörülü, dürüst, demokratik ve herkese açık sporun teşviki için Avrupa Konseyi, sporun onur ve faaliyetlerini korumak için iki cephede çalışmaktadır. Bunlardan birincisi 1997 yılında Strasbourg zirvesinde vurgulamıştır. Burada: Yaşam kalitesini yükseltmek ve bütünleşmeyi sağlamak ve sosyal dayanışmaya katkı sağlamak için sporu bir araç olarak "Herkes İçin Spor"u teşvik etmek. Yine sporu bir araç olarak kullanarak hoşgörüyle artırmak, Sosyal dayanışmaya katkı sağlamak için bir araç olarak "Herkes İçin Spor"u teşvik etmek olarak sıralanmıştır (Arıpınar ve Doruk, 2011).

Türk Toplumuna da Ahlak

Fair play kavramını incelemeden önce toplumsal davranışların, tutumların temel belirleyicisi olan ahlak kavramı incelemekte yarar vardır. Ahlak, toplum tarafından belirlenmiş olan kurallara üyelerinin uymak zorunda olduğu davranış kalıplardır. Toplumda, insan davranışları iyi-kötü veya doğru-yanlış olarak değerlendirilmekte, iyi davranışların benimsenmesi ve devamı, kötü davranışlardan ise kaçınılması gerekmektedir.

Ahlak; insanın iyi ve kötü olarak vasıflandırmasına yol açan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlardır (Erdem, 1996). Ahlak, genel anlamda iyi olduğu düşünülen ve bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kurallarıdır. İnsanların yaşadığı toplumda uymak zorunda oldukları kurallar toplamıdır. Bu kurallar norm, ilke, kural ve değerlerdir (Cevizci, 2000). Ahlak, “belli bir zamanda, belli insan topluluklarınca yaşanmış ve benimsenmiş davranış kurallarının, yasalarının ve ilkelerinin toplamıdır” (Akarsu, 1984).

Her toplum kendi inanç ve değerlerine bağlı kalarak yaşamlarını sürdürmektedir. Toplumsal yaşamda ve toplumsal yapının her sahasında ahlaki değerler bulunmaktadır. Öyle ki; sosyal hayatta, ticaretle, ekonomide, siyasette, aile yaşamında, evlilikte, bilimde, sporda, insan ilişkilerinde kısaca, her alanda bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Akdoğan, 2004).

Spor ve ahlaki değerler birbiri ile dolaylı ilişkidir. Önemli ayrılığı onun yapısı, özü gereği bir ahlak olmasıdır. Sporu belirleyen ilkeler ve özellikler aynı zamanda bu ahlakı ya da yaşama biçimini de belirlemektedir (Erdemli, 2002- Yoncalık ve Gündoğdu,2007).

Sporcuların da mesleklerini icra ederken uyması gereken kuralların başında ahlak kuralları gelmektedir. Bu da sportif mücadelelerde kurallara uyma, kazanma ve kaybetme halinde sağduyulu olma, sporun bir oyun olduğu, spor için icra edildiği, kazanma ve kaybetmenin ikinci planda geldiği bilincine sahip olma ve ona göre davranma şeklinde olur. Sportif faaliyetler ve spor eğitimi sadece sporcuların psiko-motor hareketlerini en üst düzeye çıkarma şeklinde düşünülmemelidir. Sporcular ahlaki değerlere bağlı kalarak mücadele edilmesi yönünde de eğitilmelidir (Tanrıverdi, 2012).

Türk Toplum Yaşantısında Ahlaki Değerler

Toplumsal yaşantıda, hırsızlık, adam öldürme, birisinin namusuna taciz- tecavüz, bir insanın hakkını gasbetme, birisine zulüm etme vb. şeyler hemen bütün kültürlerce yasaklanmıştır. Bunlar evrensel değerlerden kabul edilmektedir (Arslanoğlu, 2005).

Değere konu olan şey bir nesne, bir davranış, bir kurum, bir rol olabilir (Topçuoğlu, 1971). Örneğin, Hıristiyanlarda haç kutsaldır. Türklerde kayınvalideye anne denilir ve ona diğer insanlardan farklı bir saygı gösterilir. Askerlik, Türk toplumunda kutsaldır. Hıristiyan toplumlarında papaz toplumda önemli bir role sahiptir.

Değerler, gideceğiniz yönü belirleyen pusulalardır. Giyinmek, yemek, yaşanılan mesken, evlilik gibi, her şey değerlerin etkisindedir. Ayrıca neleri yapıp, neleri yapmamanız gerektiğini söyleyen de değerlerdir (Robbins,1993). Değerler, kendi hayatımızda neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusundaki inançlarımızdır (Robbins, 1993).

Her ulusun olduğu gibi Türklerin de iyisi-kötüsü, güzeli-çirkini ve niçin yaşanacağı ve niçin ölüneceğini gösteren değerleri vardır. Mahmut Tezcan (1974), Türk değerlerini aile, eğitsel, ekonomik, dinsel, siyasal ve boş zamanlar değerleri olmak üzere 6 kısma ayırır. Ayrıca Türk değerlerini olumlu ve olumsuz olmak üzere de ikiye ayırır. Ona göre Türklerin olumlu değerleri şunlardır: “Kahramanlık, yurtseverlik, mertlik, dindarlık, kanaatkarlık, tutumluluk, toprağa bağlılık, konukseverlik, saygı-hürmet, hayırseverlik, hoşgörülülük, namus-şereflik, ciddilik ve ağırbaşlılık, alçakgönüllülük ve iç temizlik.” Olumsuz değerler: “Cahillik, hilekarlık, kurnazlık, saldırganlık, şehvete düşkünlük, pislik (çevre bakımından), hurafecilik, bencillik, ihmalcilik, tevekkül sahipliği, dindarlık (tutucu ve bağnazlık),

gururluluk (uluslar arası ilişkilerde) tembellik, hainlik, intikamcılık, zalimlikdir.” Burada daha çok ahlaki ve dinsel değerlerin konu edildiğini görüyoruz (Tezcan, 1974).

Bana göre Türk değerlerinin en başında, kutsal sayılan vatan toprağı gelir, onun için ölmek bir şereftir. Türkler, vatan için ölmeye şehitlik gibi yüksek bir makam vermişlerdir. Şehitlik dinsel anlamda peygamberlikten sonra gelen en yüksek bir makamdır. Türk kültürü ile kültürlenmiş olan her Türk, bu yüksek makama ulaşmak ister. Belli başlı Türk kültür değerlerini şöyle sıralayabiliriz: Dil, tarih, ahlak, hukuk, dinsel anlayış, sanat, bilim, felsefe, örf, adet, gelenek, yemek yeme şekilleri, düğün şekilleri, cenaze gömme, vs.dir. Sanatla ilgili olarak resim, müzik, heykel, mimari ve halk oyunları, tiyatro vb. şeylerdir.

Türk Sporunda Örnek Fair Play Olayları

Bundan yaklaşık 80 yıl önce Beşiktaş ile Vefa arasında oynanan maçta gerçek bir sportmenlik örneğı yaşanmıştı. Maç 1-1 berabere iken Beşiktaş'tan Şükrü Erkuş'un golüyle durum 2-1 oldu. Beşiktaş'ın lehine dönmüş maçın hakemi Kemal Halim hiç tereddütsüz bu golü saymıştı. Hakem topun santraya konulmasını istedi. Şükrü Bey yanına koştu topu eliyle kaleye attığını söyleyip golün iptal olmasını sağladı.

2008 yılında Fenerbahçe- Efes Pilsen takımları arasında oynanan basketbol maçının en kritik anında hakemin dışarı çıkan bir topu Fenerbahçe'ye vermesine rağmen 'Hayır top benden çıktı' diyen Fenerbahçeli oyuncu Ömer Onan Fair Play'in en güzel örneklerinden birini göstermiş oldu (Arıpınar ve Donuk,2011;96)

2010 tarihinde oynanan Kazakistan- Türkiye maçı öncesi yapılan tören sırasında aşırı soğuk havadan etkilenen ve futbolcuların önünde törene katılan çocuklardan birine Hamit Altıntop üstündeki eşofmanın üstünü çıkartıp vermiştir. Bu örnek davranışı diğer Türk futbolcuları da yapmıştır. Hamit örnek davranışı nedeniyle Dünya Fair Play Ödülü Davranış dalında kutlama mektubu almaya hak kazanmıştır (Arıpınar ve Donuk,2011;96)

Konyaspor, Türkiye 1.Futbol Liginde 2009-2010 sezonunda yer alan bir takımdır. Takımda Norveçli Branamir Poljac yer almaktadır. 2 Nisan 2010 günü antrenmana gelirken trafik kazası geçirmiş ve felç olmuştur. Futbol hayatı sona eren Poljac Konya'dan Norveç'e gitmiş Oslo'da bir rehabilitasyon merkezinde tedavi altına alınmıştır. Konyaspor 2009-2010 sezonunda şampiyon oldu. Türkiye Süper Lige terfi etti. Konya spor yönetimi Oslo'ya giderek Poljac'a Şampiyonluk kupasını ve primini verdiler. Yeni sezonda ise Kulüp otobüsünü Poljac'ın resmiyle süslediler. Bu örnek hareket için Konyaspor kulübü davranış dalında 2010 yılı Dünya Fair Play Ödülü Kutlama Mektubu almıştır (Arıpınar ve Donuk,2011;97).

2006 yılında oynanan Beşiktaş - Kayserispor maçında Kayserispor forması giyen Cenk İşler'in bu maçta yaptıkları, uzun süre konuşulmuş ve gündemde kalmıştı. Cenk İşler'in maçın 48. dakikasında Beşiktaşlı Ali Tandoğan ceza alanında yerde yatarken topu taca atması büyük bir yankı uyandırmıştı. Üstelik bu durum olduğunda Kayserispor çok müsait bir pozisyonda gol şansı yakalamıştı, hem de 2-1 yenik durumdaydı. Oynanan bu karşılaşmanın ardından mikrofonların karşısına geçen Cenk İşler, "Böyle puan alacaksam hiç almayayım daha iyi. Umuyorum ki başka arkadaşları da bu kadar duyarlı görürüz." demiş ve yaşanan pozisyonu bir kez daha anlatmıştı (<http://www.goal>).

Muğla'nın Bodrum ilçesinde yapılan Atatürk Yol Koşusu'nda Duygu Akaç (13), bitime 100 metre kala yerden kaldırıp yarışa devam etmesini sağladığı rakibi tarafından geçildi.

Ancak, koşunun ardından kamera kayıtları incelendiğinde 'fair play'e yakışan ilginç bir olay yaşandığı farkedildi. Yıldız Kızlar 1500 metre kategorisinde, bitiş çizgisine 100 metre kala Yasemin Duygu Ünal (13) yere düştü. Bunun üzerine Duygu Akaç, rakibini elinden tutup kaldırdıktan sonra yarışa devam etmesini sağladı. Aldığı destekle koşuya devam eden Ünal, kendisini yerden kaldıran rakibi Akaç'ı geçerek 12'inci oldu. İlk üçe giremeyen iki yarışmacının bu yardımlaşması arkadaşlarından alkış aldı (<http://www.acunn.com/spor>).

Futbol sahalarında ender yaşanan bir Fair-Play örneği Fenerbahçe ile Ankaraspor U14 takımları arasında oynanan maçta yaşandı. Ankaraspor ile Fenerbahçe arasında Aktepe Stadı'nda oynanan karşılaşma 2-2 devam ederken, 53. dakikada Batuhan Güler'ün burnu kırıldı. Fenerbahçe 3 oyuncu değiştirme hakkını tamamladığı için mücadeleye 10 kişi devam etmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Ankaraspor U14 Takımı'nın hocası Nuri Yakupoğlu bir oyuncusunu kenara aldı. Fenerbahçe 59'da Alparslan'ın golüyle maçı, Ankaraspor ise gönülleri kazandı (<http://www.fanatik.com.tr>).

2012 yılında Çanakkale Dardanelspor ile Erzurum B.B. müsabakasında maçın ilk yarısında Dardanelspor'un oyuncusu Taner sakatlanınca Erzurum B.B. takımı oyuncuları tedavi için topu taca atar ve tedavinin bitmesinden sonra ev sahibi takım oyuncusu Faruk Güler centilmenlik gereği topu Erzurum B.B. kalesine doğru atar. Ancak top kalecinin hatasından dolayı gol olur. Bunun üzerine Dardanelspor teknik direktörü Tamer Tuna rakipten gol yemelerini ister fakat Erzurum B.B. attığı gol ofsayt olduğu için sayılmaz. Bunun üzerine Kaleci Volkan takım arkadaşı Fatih'e pas atar ve Fatih kendi kalesine gol atar. Maç Dardanelspor'un üstünlüğü ile bitmiş olmasına rağmen yaşanan bu olay hafızalara kazınmıştır (<http://primefutbol.com>).

1996 yılı İngiltere'de düzenlenen Avrupa Şampiyonası Türkiye- Hırvatistan karşılaşması. Turnuvada belki ilk puanımızı alacaktık fakat Alpay'ın Hırvatistan maçında rakibini düşürmeyerek gol yediğimiz ve Alpay'ın Fair-Play ödülü aldığı pozisyon aklımıza gelmekte. Hırvatların maçın son dakikalarında yakaladığı bir kontra atakta, Hırvat forvet Goran Vlaovic'e faul yapmamış ve bu atakta Goran Vlaovic topu ağlarımıza göndermişti. Puan alamadığımız bu olay Alpay ile özdeşleşen ve hala tartışılan bir konu olarak dikkat çekmektedir (Doruk ve Şenduran, 2006 - <http://primefutbol.com>).

Tribün terörü ya da tribündeki küfür olayları sadece bize özgü olay değildir. Belçika'da oynanan Anderlecht- Gantoise futbol karşılaşması sırasında, orta hakem Marcel Javaux, "bazı taraftarların annesine küfür etmeleri" üzerine maçı durdurmuş, olayın ardından yaptığı basın açıklamasında, "O seyirciler tek tek karşıma çıksalar ağızlarını, burunlarını kırarım" demişti. Türkiye'de artık hakemlik yapmayan Serdar Çakman yönettiği bir maçta küfür nedeniyle anons yaptırmış, daha sonra ise maçı tatil etmişti. Çakman, beklediği kamuoyu desteği bulamayınca hakemliği bırakma kararı almıştı (<http://arsiv.ntvmsnbc.com>).

Beşiktaş-Fenerbahçe maçında Dany, hakem atışı sonrası topu kalecisi Tolga'ya vermek istedi. Ancak Dany, geri pas kuralına takılmamak için ilginç bir yöntem buldu ve topu diziyile havalandırıp kafayla kalecisine yolladı. Ancak bu hareket sonrası hakem Halis Özkahya oyunu durdurup Dany'ye sarı kart gösterdi ve ardından da Fenerbahçe lehine en direkt serbest vuruş verdi (<http://spor.internethaber.com>).

Bugün artık aramızda olmayan Galatasaray'ın eski başkanı Özhan Canaydın, takımının ezeli rakibi Fenerbahçe'ye 6-0 yenildiği maçta kendi camiasının tepkisini çekmek pahasına

sarı-lacivertli takımın gollerini alkışlayarak, örnek davranışta bulunduğu için 2002 yılında Uluslararası Fair-Play Komitesi tarafından ödüllendirilmiştir (Şebin, 2012).

Mustafa Hükkamoğlu (Muğlaspor Kulübü Başkanı) rakibe tekme atan oyuncunun sözleşmesini fesh etti, Fair Play'e uymayanları affetmedi (Arıpınar ve Donuk, 2011;69).

2005 yılında Galatasaray'ın genç golcüsü Özgürcan Özcan, PAF maçından attığı ve hakemin saydığı golü "elle attım" diyerek iptal ettirmiş, bu centilmenliğiyle de Uluslararası Fair-Play Komitesi'nden Davranış Şeref Diploması almıştır (Şebin, 2012).

Konyaspor, 2010'da geçirdiği trafik kazası sonrasında felçli kalan Norveçli oyuncu Branimir Poljac'ın ülkesinde tedavi gördüğü kliniğe o sezon kazanılan şampiyonluk kupasını götürmüş, takım otobüsü de Branimir Poljac'ın resmi ile kaplanmıştır. Bu davranışlar yeşil-beyazlı kulübe uluslararası bir centilmenlik ödülü getirmiştir (Şebin, 2012)

Türkiye' de Fair-Play Konseyi

21. Yüzyılda dünya sporunda Fair-Play kelimesi spor literatürü içerisinde yerini almıştır. Sportif yarışmalarda bireylerin kendi egoizmalarını aşarak, özveriyle doğrudan ödün verme, doğrudan yana olma becerisidir. Sporu yapanlarda, yarışmaları seyredenlerde hareketlerini ahlak kurallarına uygun olarak düzenlemelidirler. Bunun için küçük yaştan itibaren Fair-Play davranışını benimsemeli, olimpizm felsefesini kavramalıdır. Bu amaca ulaşmak için Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak "Fair-Play" konulu karikatür yarışmaları düzenlemektedir. Bunu gerçekleştirmek için 80 ilde 65000 okula tanıtıcı broşür ve katılım formları gönderilerek büyük bir katılım sağlanmaktadır. Yılsonunda başarılı olanlara ödülleri verilmekte ve basında açıklanmaktadır. Sportif yarışmalarda Fair-Play'e uygun harekette bulunanlar araştırılmakta ve bunlar ödüllendirilmektedir (Erdem, 2002).

Türkiye'nin Dünya fair play platformunda onurlu bir yere sahip olduğunu kaydeden Arıpınar, "Çok sayıda sporcumuz Dünya fair play ödülü aldı. Türkiye'ye çok sayıda Avrupa fair play ödülü verilmiştir (<http://www.ligtv.com.tr>).

"Türkiye fair play sıralamasında en üstlerdedir. Türklerde fair play ruhunun olduğuna inanıyorum" (jeno kamuti, akt: Arıpınar ve Doruk, 2011:23) şeklinde ifade etse de özellikle futbolda fair play dışı hareketleri görmek üzüntü vericidir. Ülkemizde okullararası karşılaşmalarda Fair Play'e aykırı davranışlarda belirgin bir artış görülmektedir (Sezen, Yıldırım, 2007). Spor branşları açısından değerlendirme yapıldığında ise sportmenlik dışı davranışların en çok futbol branşında olduğu görülmektedir (Balçıkınlı ve Yıldırım, 2011).

Türkiye' nin UEFA'nın 1 Mayıs 2012 ile 30 Nisan 2013 tarihleri arasında 32 ve üzeri maç yapan ülkeleri baz aldığı Fair-Play Ligi'nde son sıralarda olduğu belirlenmiştir. Türkiye 53 ülkenin içerisinde 46. sırada yer almıştır. Sıralamada ülkelerin oynadıkları kulüp ve uluslararası düzeydeki karşılaşmalar esas alınmıştır. Değerlendirme, maçlarda görev alan UEFA delegeleri tarafından, olumlu oyun, rakibe ve hakeme saygı, taraftarların ve teknik heyetlerin tutumu ve nihayetinde ihtar ve ihraçlar göz önüne alınarak yapılmaktadır (<http://spor.bugun.com.tr>).

4. Sonuç

Yukarıdaki örnek olaylar da incelendiğinde Türk toplumsal değerlerinde bulunan birçok güzel hasletin sporculara ve spor adamlarına da yansıdığı görülmektedir. Netice olarak yarışma sahalarında sporcular sadece bireysel değer ve yargılarını yansıtmakla kalmamakta, aynı zamanda içerisinde yaşıyor olduğu toplumun kolektif değerlerini de yansıtıyor durumdadırlar.

Sonuç olarak Türk toplum yaşamında görülen birçok davranışın temelinde ahlaki değerlerin yattığını söylemek mümkündür. Sosyal yaşamda, aile ilişkilerinde, sosyal ve kültürel faaliyetlerde kısaca tüm yaşamda ahlaki değerler ön planda yer almaktadır. Bu değerlerin birçoğunu günümüzde fair play olarak değerlendirebiliriz.

KAYNAKLAR

- Akarsu Bedia. 1984. Felsefe Terimleri Sözlüğü. İnkılap Kitabevi. s. 7. Ankara.
- Akdoğan Ali. 2004. Bireysel ve Toplumsal Hayatta Ahlaka Olan ihtiyaç ve İslam. Ekev Akademi Dergisi. C. XVIII. S. VIII. s. 180.
- Arıpınar Erdoğan, Donuk Bilge. 2011. Fair Play. Ötüken Yayınevi. s.29.İstanbul.
- Arslanoğlu İbrahim. 2005. Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme. <http://w3.gazi.edu.tr>.
- Aydın, Süleyman- Arıkan, Yusuf. 2012. Spor Kulüplerinde Yolsuzluklar Kara Para Aklama Ettik. Akademik Araştırmalar Dergisi. Vol. 14 Sayı: 55. P:51-81.
- Balçıklı, Gülfem Sezen- Yıldırım, İbrahim.2011.Profesyonel Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. IX (2) 49-56.
- Cevizci Ahmet, 2000. Felsefe Terimleri Sözlüğü. Paradigma Yay. s. 5.İstanbul.
- Donuk B. Şenduran F.S. 2006. Futbolun Anatomisi. Ötüken Yayınları. S.57- 65.İstanbul.
- Erdemli, A. 2002. Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi. E Yayınları.İstanbul
- Erdem Sinan. 2002. 7.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. 27-29 Ekim2002. s: 157- 55.
- Erdem Hüsamet.1996. Son devir Osmanlı Düşüncesinde Ahlak. Sebat Mat. Konya. s.53.
- Oxford İngilizce-Türkçe Sözlük. 1985.Güneş Yayınları. Oxford University Press. s: 594.
- Pehlivan Zekai. 2004. Fair-Play Kavramının Geliştirilmesinde Okul Sporunun Yeri ve Önemi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Iı (2) 49-53.
- Robbins Anthony.1993. Sınırsız Güç. Çev: Mehmet Değirmenci. İnkılap Yayınevi. İstanbul.

Sezen Gülfem, Yıldırım İbrahim.2007.Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Futbolda Fair Play'e İlişkin Olumlu ve Olumsuz Davranışlara Yaklaşımlarının İncelenmesi. Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi. Issn: 1306-4371 Cilt:2 Sayı:1.

Şahin, M. 1998. Spor Ahlakı ve Sorunları. Evrensel Basım Yayın. İstanbul.

Şebin Kenan. 2012. Sporu güzelleştiren evrensel kavram:"Fair-Play" (Futbol Gelişim Bülteni) <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=228&ftxtID=15815>.

Tanrıverdi Hasan. 2012.Sports Ethics And Violence. The Journal Of Academic Social Science Studies. Volume 5. Issue 8. P. 1071-1093.

Tezcan Mahmut. 1974. Türklerle İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını. Ankara.

Topçuoğlu Hamide. 1971. Genel Sosyoloji Ders Notları (Çoğaltma).

Yoncalık Oguzhan, Gündoğdu Cemal.2007.Sporda Ahlaki Bir Sorun Olarak Doping. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları. 128-134.

<http://spor.internethaber.com/spor/super-lig/caner-erkinden-fair-playlik.10.03.2014> ind.

<http://spor.bugun.com.tr/fair-playde-46-siradayiz-haberi/62752423.04.2014> ind.

<http://www.haberler.com/1-sporda-hosgoru-ve-sevgi-calistayi-haberi/> 12.04.2014 ind.

<http://www.ligtv.com.tr/haber/fair-play,23.04.2014> ind.

<http://www.acunn.com/spor/yilin-fair-play-olayi/124029>. 21.02.2014 ind.

<http://primefutbol.com/akillara-kazinan-fair-play-ornekleri.2014/02/ind>.

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/80333.asp> 12.04.2014 ind.

<http://www.fanatik.com.tr/Futbol-Haberleri-Gorulmemi-Fair Play!> 23.03.2014 ind.

<http://www.goal.com/tr/news/2556/editorial/2011-fair-play-hareketi>.